

Ökad kunskap om HBT ger en bättre Socialtjänst!

Bakgrund

Jag har arbetat på Socialtjänsten sedan 2005. Det sista året har jag arbetat med ungdomar som resurspedagog (tjänsten ligger under myndighetsutövning, men arbetet handlar om motivationsarbete och behandling) och innan dess har jag dels arbetat som äldreomsorgskonsulent (myndighetsutövning) och dels som forskare (UFFE).

På fritiden har jag, under snart tio års tid, arbetat ideellt med både hbt- (homosexuella, bisexuella och transpersoner) och säkrare sex-frågor via RFSL (riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter).

Kursen ”Unga, sex och Internet” går jag via min arbetsgivare. I min slutuppgift har jag valt att belysa unga hbt-personers mående. Min handlingsstrategi fokuserar på att öka kunskapen om hbt och normkritiskt tänkande inom Socialtjänsten – i första hand mina kollegor som jobbar med handläggning av barn och ungas ärenden. Handlingsstrategin är ett förslag på ett konkret utbildningstillfälle som jag planerar att hålla i våren 2011. Vid detta tillfälle (efter fakta och värderingsövningar) ska mina kollegor och chef få tid till att arbeta fram en plan för hur de ska arbeta på lång sikt med dessa frågor.

Beskrivning av problemet

Innan jag började denna kurs visste jag att kunskapen om hbt-frågor var låg inom Socialtjänsten, samt att heteronormen var väldigt stark. Då de flesta som arbetar som handläggare inom Socialtjänsten är socionomer, är det inte så förvånande - det har nämligen inte erbjudits några utbildningar om hbt eller heteronormen, varken på socionomprogrammet eller internt på Socialtjänsten.

Heteronorm är ett begrepp som beskriver att heterosexualitet tas för given i vårt samhälle, att heterosexualitet är normen – det man utgår från. Det man utgår från blir det normala, och det som inte är normalt är avvikande. Det normala värderas högre än det avvikande.¹ Heteronormativitet är en starkt styrande norm och den påverkar hur vi förväntas vara, leva och välja utifrån två i grunden olika kön som ska komplettera varandra. Den skapar ett osynliggörande och ett förtryck av dem som bryter mot den genom att alla förväntas vara heterosexuella tills något annat framkommer.²

Jag visste också att hbt-frågor inte är något som diskuteras, vare sig kollegor emellan eller mellan handläggare och klient – detta då de formulär och andra utredningsmodeller osv. inte tar upp vare sig sexuell läggning eller könsidentitet.

¹ Medierådet (2006)

² Ungdomsstyrelsen (2010)

På RFSL har vi, genom åren, blivit kontaktade av många ungdomar som hellre kommer till oss än går till Socialtjänsten då de inte har något förtroende för myndigheten. De har upplevt att de bemötts enligt heteronormen och med okunskap. De har blivit diskriminerade och fått kränkande frågor om sin sexuella läggning eller könsidentitet. Vanligast är dock att de inte vågat komma ut som hbt-person utan spelat med i det heteronormativa spelet och efteråt känt sig ledsna och kränkta p.g.a. den okunskap som råder.

Jag visste också att unga hbt-personer mår sämre än ungdomar som är heterosexuella och ungdomar vars biologiska kön stämmer överrens med det upplevda könet. Under kursens gång har jag fått detta bekräftat med statistik. Några exempel:

- * En fjärdedel av de unga homo- och bisexuella kvinnorna uppger att de har försökt ta livet av sig.³
- * Var femte, 19 procent, av 16–25-åringarna i gruppen homosexuella och bisexuella har utsatts för fysiskt våld av en förälder, partner eller annan närstående vuxen. Det är en dubbelt så stor andel som bland unga heterosexuella.⁴
- * Det är vanligare bland hbt-ungdomar att sälja sex mot ersättning än bland andra ungdomar (7,2% och 11,5% bland RFSL-medlemmar respektive transpersoner jämfört med ca 1,5% bland andra ungdomar i samma ålder).⁵
- * Många unga hbt-personer har lågt förtroende för polisen, skolan, sjukvården, socialtjänsten och arbetsförmedlingen på grund av att de känner sig diskriminerade i mötet med personalen. 65 % av de unga homosexuella och bisexuella kvinnorna och 48 procent av männen uppger att de blivit bemötta på ett kränkande sätt.⁶

Frågan man kan ställa sig är varför unga hbt-personer har sämre hälsa än totalbefolkningen? Ungdomsstyrelsen kopplar det till den öppna eller underliggande diskriminering som finns i samhället. Författaren skriver om vikten av att ha ett normkritiskt förhållningssätt, synliggöra normer och värderingar för att kunna åstadkomma förändringar. Jobba för en större medvetenhet, med perspektiv som inkluderar, inte exkluderar. Författaren skriver att tre viktiga utvecklingsområden är: mötesplatser för hbt-personer, ökad kompetens inom myndigheter och satsningar inom skolan.⁷

Tvärtemot vad man skulle kunna tro, så är klimatet i skolan och samhället i stort allt tuffare för dem som avviker från normen. Böger och hora är skällsord som används frekvent i skolorna. Homosexualitet beskrevs tills för bara några få år sedan som en ”sexuell avart” i biologiböckerna och fortfarande beskrivs hbt-personer som ”de andra” i sexualundervisningen (alltså förutsätts alla vara eller definiera sig som

³ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010)

⁴ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010)

⁵ Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9 (2009)

⁶ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010)

⁷ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010)

heterosexuella).⁸ Vi vet att högstadiet är en viktig period i ungas liv där många börjar forma sin identitet, och ofta är det just i skolan som många unga möter hatbrott. Skolan är också en miljö som unga inte kan välja bort, varför skolorna måste bli bättre på att ta fram rutiner för arbetet mot kränkande behandling, trakasserier, hot och våld.⁹

I processen att ”komma ut” kan unga hbt-personer vara särskilt sårbara och i extra stort behov av (sexuell) bekräftelse. Internet har gjort det mycket lättare än förr att hitta information om sex och skapa nya relationer.¹⁰ Det är betydligt mer vanlig att homosexuella och bisexuella ungdomar träffar nätkompisar i verkliga livet¹¹ (87 % av de homosexuella och bisexuella ungdomarna kontra 57 % av totalbefolkningen).¹² Om de i sitt sökande efter sin sexuella identitet blir utsatta för ett övergrepp kan de ha extra svårt att berätta om övergreppet eftersom de kan känna sig rädda för att mötas av fördomar. Rädslan, skammen och skulden är inte bara kopplade till den sexuella förnedringen och övergreppet utan även till den sexuella läggningen. För pojkar kan det vara extra svårt att berätta om övergrepp och sexuell förnedring då rådande könsnormer inte betraktar män som offer utan som förövare.¹³

Vi vet att mellan 10-20 % av ungdomarna i samhället har uppgett att det inte är heterosexuella, samt att vi vet att hbt-ungdomar mår betydligt sämre än heterosexuella ungdomar. Hbt-ungdomar söker också i större utsträckning professionell hjälp vid problem (82 % av hbt-ungdomarna kontra 63% av totalbefolkningen).¹⁴ Borde det då inte vara så att hbt-personer är överrepresenterade bland dem som kommer till Socialtjänsten? Och hur bemöter vi dessa? Jo, med okunskap om sexuell läggning, könsidentitet och heteronormen. Befäster vi då deras skam och skuld som de redan mött i skolan och i samhället? Kan det vara så att t.ex. en kille som känner sig osäker på sin sexuella identitet och som har fått lära sig att bögar är fjolliga kanske agerar ut extra mycket för att dölja sina ”funderingar” både för sig själv och för andra? Tänk om vi skulle fråga tjejen som knullar runt med olika killar om hon verkligen tänder på killar? Kanske att hon är lesbisk? Istället problematiserar vi hennes beteende och kallar henne självdestruktiv...

Socialtjänsten har små möjligheter att förändra den verklighet som unga hbt-personer lever i. Men om och när en hbt-person söker hjälp hos Socialtjänsten vore det bra om det fanns kunskap att bemöta personer på rätt sätt. Att det finns en öppenhet för möjligheten att det är en hbt-person som söker hjälp och att kanske en del av problemen bottnar i rädslan för att vara avvikande.

⁸ Bäckman, M (2010)

⁹ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010)

¹⁰ Allmänna Barnhuset, Ungdomsstyrelsen (2009)

¹¹ Jonsson, L, Warfvinge, C, Banck, L (2009)

¹² Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9 (2009)

¹³ Allmänna Barnhuset, Ungdomsstyrelsen (2009)

¹⁴ Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9 (2009)

Kursen har bekräftat och förstärkt mitt intryck att unga hbt-personer mår sämre än andra ungdomar och att de har lågt förtroende för Socialtjänsten. Tack vare kursen känner jag att jag nu har tillräckligt med fakta för att kunna agera och skriva en handlingsstrategi för att börja åtgärda problemet.

Handlingsstrategi – för att uppnå förändring

Jag tror att kunskap är nyckeln till framgång och i detta fall förändring och ifrågasättande av rådande normer. Min handlingsstrategi fokuserar på att öka kunskapen om hbt och heteronormativitet. Inledningsvis kommer jag att hålla i ett utbildningstillfälle i min egen arbetsgrupp. Därefter kommer vi ha en gemensam diskussion om hur vi kan hjälpas åt och gå vidare och jobba normbrytande på vår arbetsplats och med våra klienter. För att kunna lyckas med denna samverkan så krävs samsyn kring behovet, tydliga och konkreta mål, tydlighet kring vilka problem som skall angripas och dessutom krävs förankring hos ledningen.¹⁵

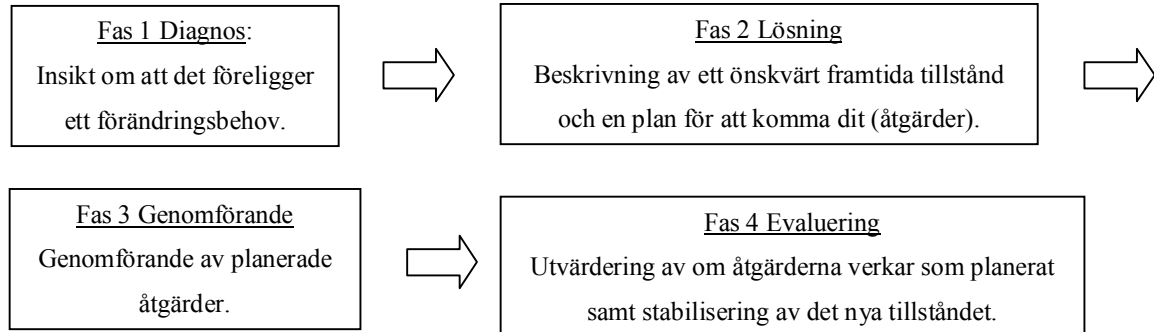
Vid utbildningstillfället kommer jag bla. ta upp följande punkter:

- De tre sexuella läggningarna: heterosexuell, bisexuell och homosexuell.
- Genus, kön, könsidentitet, könsuttryck, biologiskt/socialt/mentalt kön.
- Begreppet transperson.
- Historik och lagstiftning gällande hbt.
- Heteronorm: Prata om begreppet heteronorm, samt göra värderingsövning med fokus på heteronormativitet. Exempel på frågor:
 - Du pratar med en kvinna och får reda på att hon är ensamstående mamma. Vilket kön tänker du att den frånvarande föräldern har?
 - Din son berättar förtjust att han har fått en fråga-chans-lapp i skolan och han tänker säga ja. Vilket kön tänker du att lappskrivaren har?
- Ge information om unga hbt-personers mående och utsatthet.
- Värderingsövningar om hbt. T.ex. Linus på linjen, heta stolen och fyra hörns övningar. Exempel på frågor:
 - Två killar eller två tjejer är lika bra föräldrar som ett heterosexuellt par.
 - Det är olämpligt att transpersoner arbetar som lärare.
 - Barn till homosexuella blir mer mobbade i skolan än barn till heterosexuella.
 - Man kan se på en person om hen är homosexuell.
 - Jag tror det är enklast att bli accepterad av sin omgivning om man är: 1) Homosexuell. 2) Bisexuell. 3) Transperson. 4) Öppet hörn.
 - Om ett barn växer upp med två mammor eller två pappor så tror jag: 1) Att barnet blir retat eller mobbat i skolan. 2) Att barnet har svårt att träffa en person av motsatt kön. 3) Att barnet blir som vilket barn som helst. 4) Öppet hörn.

¹⁵ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:6 (2010)

Planerad förändring

Efter utbildningstillfället kommer arbetsgruppen få jobba utifrån nedan modell/förändringsprocess¹⁶:

För att en förändringsprocess ska lyckas behöver alla vara med på tåget och känna att det finns en nytta med förändringen.¹⁷ Jag tänker mig en förändring åt ett håll där det normkritiska förhållningssättet blir en norm och där vi kan jobba med den öppna eller underliggande diskriminering som finns i samhället. Vi måste uppmärksamma våra egna värderingar och synliggöra våra normer för att kunna åstadkomma förändringar. En konkret åtgärd som man skulle kunna börja med är att förändra de formulär och andra utredningsmodeller som idag används. En annan konkret åtgärd är att t.ex. visa samhället att hbt-personer är välkomna på Socialtjänsten genom att t.ex. gå i prideparaden som RFSL Umeå anordnar varje år.

¹⁶ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:6 (2010)

¹⁷ Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:6 (2010)

Referenslista

- * Allmänna Barnhuset, Ungdomsstyrelsen (2009): *Men fråga mig bara!* Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- * Bäckman, M (2010): *Kön och känsla – Samlevnadsundervisning och ungdomars tankar om sexualitet.* Halmstad: Bulls Graphics
- * Jonsson, L, Warfvinge, C, Banck, L (2009): *Barn och sexuella övergrepp via it Erfarenheter från Onlineprojektet på BUP-Elefant i Linköping.* Tallin: EVG Print
- * Medierådet (2006): *Koll på porr – skilda röster om sex, pornografi, medier och unga.* Stockholm: Medierådet
- * Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9 (2009): *Se mig – unga om sex och Internet.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- * Ungdomsstyrelsen (2010): *Ses offline? Ett metodmaterial om unga, sex och Internet.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- * Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2 (2010): *Hon hen han En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- * Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:6 (2010): *Från snack till verkstad – Förebyggande utvecklingsarbete med ungdomar.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Hej Jess Eliasson på Socialtjänsten, varför valde ni att delta i Umeå Pride-paraden?

– Vi jobbar allihop med ungdomar på ett eller annat sätt, och just nu går några av oss en utbildning som bygger på Ungdomsstyrelsens projekt "Unga, sex och internet". Enligt en rapport från Socialstyrelsen har var fjärde homosexuell tjej försökt ta livet av sig. Det är ju många, och de har ingenstans att vända sig, eftersom HBT-ungdomarna har lågt förtroende för Socialtjänsten, där man generellt har för dålig kunskap om HBT. Genom att gå i tåget visar vi att vi finns och att vi vill stödja unga HBT-personer. Vi vill också lyfta upp det här i våra arbetsgrupper och jobba med frågan inom Socialtjänsten.

FAKTA Unga, sex och internet

Under 2009 och 2010 arbetar Ungdomsstyrelsen med att förebygga sexuellt utnyttjande av unga på internet. På uppdrag av regeringen har de tagit reda på hur verkligheten ser ut, framställt ett metodmaterial för skolan och organiserat utbildningar för yrkesgrupper som behöver mer kunskap. I rapporten "Se mig - unga om sex och internet" från 2009 har de kartlagt ungdomars attityder till och erfarenhet av sexuellt utnyttjande på internet, samt situationen för unga homo-, bi- och transpersoner. Källa: www.ungdomsstyrelsen.se

Ett glatt gäng från Socialtjänsten i Umeå, från vänster: Susanne Larsson, Hans Wedman, Jess Eliasson och Fredrik Sandström.